

NADČASOVOSŤ MISIE SVÄTÝCH KONŠTANTÍNA-CYRILA A METODA VO SVETLE ENCYKLIKY SLAVORUM APOSTOLI (TEOLOGICKÁ REFLEXIA)

The Timelessness of Constantine Cyril's and Methodius's Mission in the Light of the Encyclical Slavorum Apostoli (A Theological Reflection)

Miroslav Lyko

DOI: 10.17846/CL.2017.10.1.241-250

Abstract: LYKO, Miroslav. *The Timelessness of Constantine Cyril's and Methodius's Mission in the Light of the Encyclical Slavorum Apostoli (A Theological Reflection)*. The sporadic opening of the topic of Cyril's and Methodius's heritage, along with the corresponding emphasis on the Christian values that are part of it, is not purposeless. While the principles that constitute its foundation have their timelessness, they are also able to address specifically the people of the 21st century. Saint Cyril and Methodius transformed them into actual time and space by their comprehensive evangelization, which also made them the creators of the new society, sacral as well as profane (secular). This article, being a theological reflection of the papal Encyclical Slavorum apostoli, points out Cyril's and Methodius's way of approaching the human being who is both, a member of human society as well as an integral part of the eternal plan of the Maker – a plan that includes him (the human being) as well as the whole created world. The aim of the article is to appraise some super-temporal principles, by which Saint Cyril and Methodius executed their mission in the light of the mentioned papal document. Even 1150 years later, the residuum of their mission remains in our present society, although, often only implicitly.

Key words: *society, Christianity, God, evangelization, cult, morality*

Abstrakt: LYKO, Miroslav. *Nadčasovosť misie svätých Konštantína-Cyrila a Metoda vo svetle encykliky Slavorum apostoli (Teologická reflexia)*. Sporadické otváranie témy cyrilo-metodského dedičstva a poukazovanie na kresťanské hodnoty, ktoré sú jeho súčasťou, nie je samoúčelné. Keďže princípy, ktoré boli jeho základom majú svoju nadčasovosť, môžu osloviť aj ľudí 21. storočia. Svätí Cyril a Metod ich pretransformovali do aktuálneho času a priestoru prostredníctvom zrozumiteľnej evanjelizácie, pričom boli aj vďaka tomu tvorcami nového spoločenstva – cirkevného i profánneho. Článok, ktorý je teologickou reflexiou na pápežskú encykliku Slavorum apostoli, poukazuje na cyrilo-metodskú cestu prístupu k človeku, ktorý je súčasťou ľudského spoločenstva i večného plánu Stvoriteľa – s ním i so stvoreným svetom. Cieľom článku je zhodnotiť niektoré nadčasové princípy, ktorými svätí Cyril a Metod realizovali svoju misiu, a to vo svetle spomenutého pápežského dokumentu. Reziduá ich misie sú prítomné – i keď často už iba implicitne – aj po viac ako 1150 rokoch i v našej spoločnosti.

Kľúčové slová: *spoločnosť, kresťanstvo, Boh, evanjelizácia, kult, morálka*

Úvod

Sú hodnoty, ktoré budujú, a sú hodnoty, ktoré vyčleňujú a separujú. Sú ľudia, ktorí, ak sa nechajú nimi viesť, dokážu byť súčasťou úspešného spoločenstva (v tom kladnom prípade) alebo spôsobujú spoločnosti škodu (v negatívnom prípade).

Cyrilo-metodské hodnoty, ktorých spoločným menovateľom je kresťanské poslanstvo so všetkým, čo s ním súvisí, sú nositeľmi princípov, ktoré objektívne prinášajú spoločnosti i jednotlivcom úžitok. Ukázala to minulosť a svedčí o tom prítomnosť. Toto úvodné konštatovanie bude postupne rozpracované a dokazované, a to prostredníctvom reflexie na encykliku Jána Pavla II. *Slavorum apostoli*, ktorá (ako budeme vidieť) je aktuálna a použiteľná aj v 21. storočí a na vzťah kresťanstva k profánnemu spoločenstvu, napríklad štátu.

Cieľom článku je zhodnotiť niektoré nadčasové cyrilo-metodské princípy, ktorými svätci uskutočňovali misiu. Čitateľ sa iste pýta, ktoré sú to. Odpoveď (aspoň čiastočnú) nájde v tomto článku.

Cyrilo-metodské hodnoty

Svätí Cyril a Metod prišli na Veľkú Moravu medzi kmene, ktoré „z mnohých hľadísk zostávali veľmi vzdialené od spôsobu občianskeho spolunažívania, vybudovaného na rozvinutej štátnej organizácii a rafinovanej kultúre Byzantska, ktorá bola preniknutá kresťanskými zásadami“ (Ján Pavol II. 1985, č. 8).

Teraz sa natíska poznámka o niektorých súčasných hodnotách Európy, či slúžia na budovanie „stavby“, ktorá má a bude mať trvácnosť. Ak by som chcel moralizovať či mať ambíciu mentorsky zvýrazniť niektoré skutočnosti, nevynechal by som napríklad neúctu voči životu ľudskej osoby najmä v podobe vykonávania umelého potratu, eutanázie, ďalej prvky gender ideológie a podobne, no potom by už tento článok nebol verný vytýčenému cieľu.

Je zrejmé, že cyrilo-metodské hodnoty nie sú v pravom slova zmysle hodnotami bratov zo Solúna. Sú Kristove. No oni ich pretransformovali do aktuálneho času a priestoru. Súčasnou terminológiou by to bolo možné nazvať inkulturáciou¹. Nie však prozelytizmom, ktorý nerešpektuje náboženskú slobodu². Boli si vedomí toho, čo sformuloval v minulom storočí Druhý vatikánsky koncil, (z ktorého napokon vyvstala aj encyklika *Slavorum apostoli*) keď pripomenul všetkým pokrsteným zásadu, ktorá bola zrejmá kresťanom už od apoštolských čias: „I keď Boh môže priviesť ľudí, čo bez vlastnej viny nepoznajú evanjelium, k viere, bez ktorej nie je možné páčiť sa Bohu, cestami jedine jemu známymi, predsa Cirkev má povinnosť a zároveň aj sväté právo hlásať evanjelium“ (Ad gentes 1972, 217, č. 7).

Hoci je dnes už prekonaná téza, že pred byzantskou misiou svätých Cyrila a Metoda nebolo na dnešnom území Slovenska kresťanstvo, predsa možno s istotou tvrdiť, že ich pôsobenie umocnilo kresťanské povedomie tých, ktorí boli pokrstení a vytvorili podmienky pre tých, ktorí hľadali

¹ Inkulturácia „znamená vnútorné pretvorenie autentických kultúrnych hodnôt ich zapojením do kresťanstva a zakorenenie kresťanstva v rôznych kultúrach. Je to teda hlboký a globálny proces, ktorý sa týka kresťanského poslanstva, ako i zmysľania a praxe Cirkvi. Ide tiež o náročný proces, lebo jedinečnosť a úplnosť kresťanskej viery sa nijako nesmú zužovať. Inkulturáciou robí Cirkev evanjelium v rôznych kultúrach živým a privádza zároveň národy s ich kultúrami do svojho spoločenstva a dáva im vlastné hodnoty tým, že prijíma, čo je v týchto kultúrach dobré, a obnovuje ich zvnútra. Inkulturáciou sa stáva Cirkev stále zrozumiteľnejším znamením toho, čo je vhodnejším prostriedkom misií“ (Ján Pavol II. 1994, s. 33-34, č. 52).

² „Cirkev sa nešíri prozelytizmom, ale príťažlivosťou“ (František 2014, 14, č. 14).

pravdu, aby našli jej prameň. Za nosný text z encykliky *Slavorum apostoli*, ktorému sa hodno venovať so zvýšenou pozornosťou, považujem práve slová o ich prínose v prospech budovania ľudského spoločenstva: „Tým, že Cyril a Metod uplatňovali svoje charizmatické dary, prispeli rozhodujúcim prínosom pri budovaní Európy, nielen pokiaľ ide o jej kresťanské náboženské spoločenstvo, ale aj čo sa týka jej občianskej a kultúrnej jednoty. Ani dnes nejestvuje iná cesta k prekonaniu rôznych napätí a k náprave roztržiek a protikladov tak v Európe, ako aj na celom svete, lebo tieto javy hrozia, že vyvolajú strašné zničenie životov a hodnôt. Byť kresťanmi v súčasnej dobe znamená byť tvorcami vzájomného spoločenstva v Cirkvi i spoločnosti. K tomuto cieľu vedie otvorenosť voči bratom, vzájomné porozumenie a ochotná spolupráca veľkodušnou výmenou kultúrnych a duchovných dobier“ (Ján Pavol II. 1985, č. 27). Výmenou kultúrnych dobier iste nemožno nazvať dobrovoľné vyprázdnenie sa z kresťanských hodnôt, napríklad v podobe symbolov (kríža, adventného venca, spomienky na svätého patróna a pod.³), nehovoriac už o morálnych zásadách, vyplývajúcich z kresťanského učenia a často aj z prirodzeného zákona, a zapíňanie tejto medzery alternatívnymi náboženskými či pseudonáboženskými prvkami.

Zrozumiteľnosť v evanjelizácii

Jozef Ratzinger (2007) na začiatku svojej publikácie *Úvod do kresťanstva* spomína známy Kierkegaardov príklad o klaunovi a horiacej dedine. Príbeh hovorí, že v istom kočovnom cirkuse v Dánsku vypukol požiar. Riaditeľ poslal klauna, ktorý bol už vystrojený na vystúpenie, do susednej dediny, aby zavolať pomoc, pretože hrozilo nebezpečenstvo, že po zožatých vyschnutých poliach sa oheň rozšíri. Klaun sa ponáhal do dediny a prosil obyvateľov, aby čo najrýchlejšie prišli k horiacemu cirkusu a pomohli hasiť, no dedinčania považovali klaunovo volanie iba za vynikajúci reklamný trik, ktorým mal viacerých prilákať na vystúpenie. Tlieskali mu a smiali sa, až im tiekli slzy. Klaunovi však bolo skôr do plaču, ako do smiechu. Márne sa usiloval presvedčiť ľudí, že to nie je nijaká pretváрка, žiaden trik, ale že je to tvrdá skutočnosť, že naozaj horí. Jeho bedákanie iba stupňovalo ich smiech. Ľudia si mysleli, ako vynikajúco hrá svoju rolu – až napokon oheň skutočne zasiahol dedinu a zachraňovať bolo neskoro, takže zhoreli aj dedina, aj cirkus. Ratzinger cituje tento príbeh ako ilustráciu situácie dnešného teológa a v klaunovi, ktorý nedokáže ľuďom odovzdať svoje poslanstvo zrozumiteľne, vidí obraz teológa. Teológa v klaunovských šatách zo stredoveku, alebo ešte z hlbšej minulosti, ľudia tiež neberú vážne. Môže hovoriť, čo chce, ľudia mu hneď dajú nálepku jeho roly a zaradia ho podľa nej. Akokoľvek sa usiluje poukázať na vážnosť situácie, vždy sa už vopred vie – je iba klaunom. Ľudia vedia, o čom hovorí, a vedia, že ide o predstavenie, ktoré má málo spoločného so skutočnosťou. Možno ho zdvorilo vypočuť bez toho, žeby sa bolo treba vážne znepokojovať tým, čo hovorí. Tento obraz bezpochyby zachytáva tiesnivú skutočnosť, v ktorej sa nachádza dnešná teológia a teologická reč, zachytáva niečo z ťaživej neschopnosti prelomiť šablóny a zvyčajný spôsob myslenia a reči a ukázať tak, že záležitosť teológie je vážnou skutočnosťou ľudského života.

Tento problém týkajúci sa zrozumiteľnosti je aktuálny v celej histórii kresťanstva. Stretli sa s ním aj svätí Cyril a Metod. Z odstupom času možno konštatovať, že si s ním poradili úspešne. Ich reč a misia ako celok oslovili ľudí tak, že dokázali ich dedičstvo odovzdať ďalším generáciám.

³ Štátna rada Francúzska v súvislosti s vystavením jasličiek prikázala, že v žiadnom prípade nemôžu znamenať príklon k určitému náboženstvu alebo preferovanie určitého vyznania. Jasličky majú mať podľa tohto stanoviska jednoznačne ozdobný, umelecký či slávnostný charakter. Ich náboženský zmysel môže byť na iných verejných priestranstvách, no nemôže navodzovať prozelytizmus a náboženské požiadavky (Katolícky týdeník, 48/2016).

I keď je jasné, že aj s problémami. A aj vďaka tomu boli a stále sú budovateľmi spoločenstva tak, ako o tom píše aj encyklika *Slavorum apostoli*.

Tvorcovia spoločenstva

Človek ako spoločenská bytosť má tendenciu nadväzovať vzťahy s inými ľuďmi. Tieto väzby dokážu viac či menej ovplyvniť, a tak sa stať ich pozitívnym tvorcom alebo ničiteľom.

Kresťanské poslanstvo pozýva k budovaniu spoločenstva, čiže medziľudských vzťahov v ich jednotlivosti i komplexnosti. Krehkosť, nedokonalosť a hriešnosť človeka však často zahatáva cestu k spoločenstvu, kde vládne láska, porozumenie, dobroprajnosť, pravdivosť, úcta. Ide o povolanie, pochádzajúce priamo od Boha. Teda tak to interpretuje aj súčasné učenie Katolíckej cirkvi: „Každý kresťan a každé spoločenstvo musia dobre rozlíšiť, na akú konkrétnu cestu ich Pán posielal, ale všetci sme pozvaní prijať toto povolanie: vyjsť z vlastnej pohodlnosti a mať odvahu ísť na všetky periferie, ktoré potrebujú svetlo evanjelia“ (František 2014, 17-18, č. 20). Teda byť tvorcom spoločenstva tak, ako o tom písal pápež Ján Pavol II. v encyklike *Slavorum apostoli* v súvislosti s prístupom svätých Cyrila a Metoda, si vyžaduje úsilie prekonať spomenutú ľudskú nedokonalosť a s odhodlaním a trpezlivosťou systematicky pracovať na jej stavbe, ktorá bude mať svoju trvácnosť i perspektívu.

Byť tvorcom spoločenstva podľa kresťanských princípov môže byť na prvý pohľad pomerne ťažké. Kristove slová, ktoré predkladá Nový zákon, sú radikálne, napríklad: „Kto miluje otca alebo matku viac ako mňa, nie je ma hoden. A kto miluje syna alebo dcéru viac ako mňa, nie je ma hoden“ (Mt 10, 37). Ako teda tvoriť medziľudské spoločenstvo, keď láska ku Kristovi má mať prednosť pred láskou k ľuďom (i k tým najbližším)? Vytvoriť ľudské spoločenstvo si predsa vyžaduje lásku k človeku, k ľuďom. Nuž, v živote svätých Cyrila a Metoda to bola práve láska ku Kristovi, k Bohu, ktorá ich pohýnala k misii medzi našimi predkami. „Odlúčenie od vlasti, ktoré Boh niekedy požaduje od vyvolených ľudí, a prijaté kvôli viere v jeho prisľúbenie, je vždy tajomnou a plodnou podmienkou pre rozvoj a rast Božieho ľudu na zemi“ (Ján Pavol II. 1985, č. 8). Takto to fungovalo v ich živote. Láska k Bohu ich podnietila rásť v láske k ľuďom.⁴ „Cirkev všade uplatňuje svoju univerzálnosť tým, že prijíma, spojuje a povznáša svojim vlastným spôsobom a materskou starostlivosťou každú naozaj ľudskú hodnotu. Súčasne sa na všetkých poludníkoch a rovnobežkách, ako aj v každej historickej situácii pričiňuje, aby získala Bohu človeka a všetkých ľudí, aby ich spojila navzájom medzi sebou i s Bohom v jeho pravde a láske“ (Ján Pavol II. 1985, č. 19). Tá sa prejavila v konkrétnych skutkoch: v odídení z vlasti, v náležitej príprave na misiu, v zrozumiteľnom prezentovaní kresťanských hodnôt a s tým spojenej spolupráce novej kultúry, zákonodarstva, liturgie a podobne. Boli s ľuďmi, prežívali s nimi dobré i zlé, žili v jeho podmienkach, spoznávali jeho zvyky, ktoré – pokiaľ nekorespondovali s kresťanským učením – sa pretransformovali na ľudsky i kresťansky zmysluplné konanie, ktoré im nebolo cudzie. Veď platí, že „človek Duchom Božím posilnený, nemôže zostať celkom nedotknutý problémami náboženstva a že vždy bude mať túžbu spoznať aspoň v obrysoch, čo je zmysel jeho života, jeho konania,

⁴ Oni (Svätí Cyril a Metod) hlásaním evanjelia priviedli slovanské národy do lona Katolíckej cirkvi; okrem toho vytvorením novej abecedy a uzákonením spisovného jazyka otvorili im brány vedy a kultúry. Vďaka ich dielu otvoril sa im prístup k literatúre Východu i Západu; slovičina bola povýšená na hodnosť liturgickej reči; Cirkev v týchto krajinách dosiahla riadne usporiadanie; aj civilné právo bolo poznačené pravidlami plnými múdrosti. Právom im teda patrí názov otcov vlasti, lebo podľa všeobecného presvedčenia predovšetkým im treba ďakovať za to, že sa tieto milované národy dostali do počtu kultúrnej najvyšších národov. (*Z apoštolského listu Antiquae nobilitatis pápeža Pavla Šiesteho z 2. februára 1969*. Liturgia hodín III. Rím, 1628. Typis polygotis Vaticanis, 1990).

jeho smrti (Ján Pavol II. 1994, 19, č. 28). To, čo títo solúnski misionári robili v prospech budovania spoločenstva by sa dalo vyjadriť aj slovami pápeža Františka: „Ak nás niečo má sväto znepokojovať alebo trápiť naše svedomie, tak je to tá vec, že mnoho našich bratov žije bez sily, svetla a útechy priateľstva s Ježišom Kristom, bez spoločenstva viery, ktorá ich prijíma, bez horizontu zmyslu a života“ (František 2014, 38, č. 49). Budovali spoločenstvo viery a cez neho aj profánnu spoločnosť, ktorá však podľa nich nikdy nemala byť oddelená od kresťanských hodnôt. V tomto kontexte sú priliehavé slová súčasného emeritného pápeža: „Vždy novšie namáhavé hľadanie správneho usporiadania poriadku vecí je úlohou každej generácie. Nikdy to nie je jednoducho splnená úloha. Každá generácia musí preto priniesť svoj vklad, aby stanovila presvedčivé usporiadanie slobody a dobra, ktoré by pomáhalo nasledujúcej generácii ako orientácia na správne používanie ľudskej slobody“ (Benedikt XVI. 2008, 33, č. 25). Solúnski bratia aplikovali princíp, na ktorý po viac ako 1150 rokoch poukázal Benedikt XVI., keď bol ešte v pápežskom úrade: „Kresťan vie rozoznať, kedy je čas hovoriť o Bohu a kedy je lepšie o ňom mlčať a nechať hovoriť len lásku. Vie, že Boh je láska (por. 1 Jn 4, 8) a sprítomňuje sa práve vo chvíľach, keď sa nerobí nič iné, len miluje“ (Benedikt XVI. 2006, 50, č. 31). A ako podotkol v tejto súvislosti ešte predtým aj Druhý vatikánsky koncil, že niekedy sa „môžu vyskytnúť okolnosti, že predbežne nemožno priamo a bezprostredne hlásať blahozvešť evanjelia. Vtedy zas misionári môžu, ba musia trpezlivo, rozvážne, ale aj s veľkou dôverou podávať aspoň svedectvo Kristovej lásky a dobročinnosti, a tak pripravovať cestu Pánovi a určitým spôsobom ho sprítomniť“ (Ad gentes 1972, 215-216, č. 6). To je predpoklad budovania spoločenstva, ktoré potrebuje základy postavené na prirodzenej ľudskosti, humanizme a sociálnom cítení. Takéto budovanie spoločenstva je vlastné kresťanskému náboženstvu už od začiatku. „Veď „medzi nimi (kresťanmi) nebolo núdzneho, lebo všetci, čo mali polia alebo domy, predávali ich a čo za ne utržili, prinášali a kládli apoštolom k nohám, a rozdeľovalo sa každému podľa toho, kto ako potreboval“ (Sk 4, 34-35). *Katechizmus Katolíckej cirkvi* učí, že „tí, ktorých tlačí bieda, sú predmetom uprednostňujúcej lásky Cirkvi, ktorá už od začiatku, aj napriek previneniam svojich údov, neprestala plniť svoju úlohu uľaviť im, brániť ich a oslobodiť“ (Katechizmus Katolíckej cirkvi 1998, 589, č. 2448). A pápež František v tejto súvislosti podčiarkuje ešte jednu skutočnosť, ktorá má byť vlastná kresťanom ako budovateľom spoločenstva: „Ide o včlenenie všetkých; každému musíme pomôcť nájsť vlastný spôsob účasti na cirkevnom spoločenstve, aby sa cítil predmetom nezaslúženého, bezpodmienečného a nezištného milosrdenstva“ (František 2016a, s. 181, č. 297). Solúnskym bratom mnohé tieto princípy boli blízke a nadviazali na ne tak, ako mnohí misionári pred nimi i tí po nich. Bez toho, aby sme prehánali môžeme tvrdiť, že „predali“ seba samých a dávali sa tým, ktorí to potrebovali.

Nechýbal im „misionársky optimizmus“, milosrdenstvo a odpustenie voči tým, ktorí im ubližovali. Aj na nich sa ukázalo, ako tieto cnosti budujú spoločenstvo.

Budovanie spoločenstva svätých Cyril a Metod uskutočňovali aj prostredníctvom vzdelávania – a to tak svojho, a to permanentným spôsobom, ako aj svojich žiakov, teda tých, ktorí boli miestnymi obyvateľmi. A o to viac, ak prijmeme pravidlo, že vzdelanie jednotlivca slúži alebo má slúžiť na pozdvihnutie druhého či druhých. Vzdelaný človek má totiž úlohu povznášať blížneho k múdrosti, pomáhať mu prísť k cieľu, a to nielen k tomu eschatologickému. Veď „správna výchova sa usiluje o rozvoj ľudskej osobnosti, berúc zreteľ na tak konečný cieľ človeka, ako aj na dobro spoločností, ktorých je členom a na ktorých činnosti bude mať účasť“ (Gravissimum educationis, 1972, 282, č. 1). Výchovou napríklad budúcich kňazov – na čele so svätým Gorazdom – chceli zabezpečiť kontinuitu svojej apoštolskej práce aj v oblasti vzdelávania a výchovy.

Kultové spoločenstvo

Jedným z ďalších dôležitých prvkov, vďaka ktorému budovali solúnski bratia spoločenstvo, bola liturgia, t. j. kult, ktorý prezentovali, vykonávali a spájali s konkrétnym životom. „Bez obáv používali slovanský jazyk pre liturgické obrady. Stal sa z toho účinný nástroj, ktorý sprístupňoval Božie pravdy tým, ktorí ním rozprávali“ (Ján Pavol II. 1985, č. 12). Bohopocta sa tak aj vďaka nim stala pravou cestou k Bohu, pretože *cestou k Otcovi* (por. Jn 14, 6) je Kristus a on je zároveň hlavným liturgom, najvyšším kňazom.

O čo v kresťanskomulte ide? Kresťanstvo prinieslo a stále prináša svetu dôležité poslanstvo: „Obrazný kult, náhradný kult, končí v okamihu, keď dochádza ku skutočnému kultu: k obete Syna“ (Ratzinger 2005, 35). Kresťanský kult vychádza z predpokladu, že je „všeobecne povedané, historickou reakciou na náboženskú skúsenosť, čiže úsilie o odpoveď na prežitú posvätnosť. V tomto zmysle nie je pozornosť venovaná v prvom rade povinnému mravnému skutku, vyplývajúcejmu z prikázaní, ale spontánnej reakcii na náboženskú skutočnosť, získanú skúsenosť“ (Skoblík 2007, 130). Kresťanský kult má ďalšie dôležité špecifikum: Subjektom kultu je len Kristus, ktorý v Cirkvi naďalej pôsobí. Mnohoraké kultové konanie kresťanov sa deje skrze neho a je nesené jeho Duchom Svätým. Takto umožnený pneumatický kult sa prejavuje v skutkoch lásky, v modlitbách, dokonca i v celom živote. To všetko sú duchovné obete, kultová služba, bohoslužba (Ján Pavol II. 1998).

Do pravého kresťanského kultu je včlenený Boh sám, jeho iniciatívne konanie. Tu je rozdiel medzi takýmto kultom a falošným kultom, kde sa do popredia dostáva človek alebo iné stvorené skutočnosti. „Taký človek aj keď plní prikázania, aj keď koná dobré skutky, dáva do stredu seba samého a neuznáva, že pôvodcom dobroty je Boh. Kto tak koná, kto chce byť zdrojom vlastnej spravodlivosti, skoro sa vyčerpá a zistí, že nie je schopný zachovať vernosť ani zákonu“ (František 2013, 21, č. 19). Keď sa aj do kresťanského kultu „zapájajú materiálne veci, nedeje sa tak preto, aby sa tieto veci samy v sebe premenili alebo aby boli naplnené Božou silou. Ale získavajú novú orientáciu a sprostredkujú nový pohľad na Tvorcu všetkých vecí a Spasiteľa človeka. Ak by sme chápali požehnanú vec ako magický predmet, ktorý pôsobí samou svojou prítomnosťou, dotykom alebo použitím, ako vec, z ktorej sa uvoľňuje nejaká vnútorná sila a slúži človeku, dehonestovali by sme vládu Boha nad vecami i osobami. (...) Duchovný úžitok nepochádza priamo z týchto predmetov, ale z úmyslu a modlitby Cirkvi a predovšetkým z pravej viery tých, ktorí tieto predmety používajú“ (Požehnanie 2014, 10). Možno rozumne predpokladať, že svätí Cyril a Metod toto nielen vedeli, ale k tomuto viedli i tých, ktorých evanjelizovali. Aj tu platia slová encykliky *Slavorum apostoli*: „Cirkev, čiže ľud Boží, šíriac toto kráľovstvo, nič neuberá z pozemských dober ani jedného národa. Naopak, žičí schopnostiam, vlastnostiam a mravom jednotlivých národov. Pokiaľ sú dobré, zvelaďuje a osvojuje si ich, a preberajúc ich očisťuje, posilňuje a vyzdvihuje. Tento univerzálny charakter, ktorý je spoločnou ozdobou Božieho ľudu, je dar samého Pána. Vďaka tejto katolíckosti jednotlivé časti prinášajú ostatným častiam a celej Cirkvi svoje dary, takže i celok i jednotlivé časti sa obohacujú, spolunažívajúc so všetkými ostatnými a v jednote spoločne smerujú k plnosti“ (Ján Pavol II. 1985, 16). Kresťanský kult, a to v explicitnom prejave prostredníctvom verejnej či súkromnej bohoslužby i v implicitnom prevedení, t. j. v užití nariadení náboženských prvkov v profánom prostredí, má v sebe potenciál budovať. A to z minimálne dvoch dôvodov:

1. Kult vedie k primeraným skutkom. A keďže kresťanský kult je bohopoctou spoločenstva, tak aj skutky tých, ktorí tento kult vykonávajú, majú slúžiť dobru spoločenstva. Kresťanská tradícia napríklad pozná skutky telesného a duchovného milosrdenstva, pozná prikázania Desatora, pozná Kristov príkaz lásky k blížnemu. Pozitívny postoj k týmto skutočnostiam pôsobí integračne i na medziludské vzťahy a na celú spoločnosť.

2. Kresťanský kult ráta nielen s ľudským prvkom, ale aj, a to predovšetkým, s božským komponentom. Božia milosť, má nadprirodzené účinky, ktoré vedú srdcia ľudí k vzájomnej spolupráci, spolupatričnosti, jednote a k láske „dokonalé spoločenstvo v láske zachráni Cirkev pred akoukoľvek formou partikularizmu, národnej výlučnosti, pred všetkými rasovými predsudkami ako i pred každou národnou povýšenosťou. Také spoločenstvo musí tiež povzniesť a zošlachtiť všetky oprávnené cesty, ktoré sú rýdze a prirodzené ľudskému srdcu“ (Ján Pavol II. 1985, č. 11).

Keď je reč o kulte v spojitosti s misiou svätých Cyrila a Metoda, nemôžeme v tejto teologickej reflexii vynechať ich prínos do katolíckej liturgie. Myslím tým najmä preklad bohoslužobných textov do staroslovienskeho jazyka. Ján Pavol II. to vyjadril takto: „Môžeme pokojne tvrdiť, že takéto chápanie – tradičné, ale zároveň aj veľmi časové – katolíckosti Cirkvi, ktoré ju vidí ako nejakú symfóniu rôznych liturgií vo všetkých jazykoch sveta spojených do jedinej liturgie, alebo ako harmonický zbor, zložený z hlasov nespočetného množstva ľudí, ktorý sa dvíha v nespočetných tóninách, zafarbených a vzájomne poprepletaných k Božej chvále zo všetkých kútov sveta a v každom historickom období“ (Ján Pavol II. 1985, č. 17).

Treba opäť zdôrazniť, že Konštantín a Metod prišli k obyvateľstvu, ktoré malo pomerne vysokú materiálnu kultúru a s kresťanstvom prichádzalo do kontaktu už celé desaťročia (Judák 1998). No kardinál J. Ch. Korec v publikácii Tisíc rokov Slovenska s Cirkvou (2004, 40) uvádza ďalšiu podstatnú skutočnosť: Prvé slová napísané v slovienskej reči sú zo začiatku evanjelia sv. Jána. (...) Málokterá národná literatúra sa môže pochváliť takýmto vznešeným začiatkom a pôvodom. Dejiny kultúry národov sa začínajú rozlične. Niektoré v mýtoch, iné oslavou nad bojiskami a padlými bojovníkmi. Slovenské dejiny kultúry sa začínajú evanjeliom a ohlasovaním radostnej zvesti“. O úspešnom účinkovaní neskorších svätcov, a to aj prostredníctvom zrozumiteľného kultu, ktorý ponúkli miestnym ľuďom, svedčí Život Konštantína: „Keď prišiel na Moravu, Rastislav ho prijal s veľkou úctou, zhromaždil učeníkov a oddal mu ich na učenie. Čoskoro preložil celý cirkevný poriadok, naučil ich rannému oficiu, hodinkám, večierni (t. j. večernému oficiu), povečernici (t. j. kompletóriu) a tajnej službe (t. j. omši). I otvorili sa, podľa prorokových slov, uši hluchých a počuli slová Písma a jazyk jachtavých sa stal zreteľný (Iz 35, 5; 32, 4). Boh sa tomu zaradoval a diabol zostal zahanbený“ (ŽK XV).

Nekončiaca cesta k pravde

„Nikoho nemáme, kto by nás vyučil v pravde a vyložil zmysel“ (Ján Pavol II. 2005, č. 9) – takto pápež v nami rozoberanej encyklike cituje slovanský životopis Metoda, ktorý zasa takto tlmočí žiadosť Rastislava adresovanú cisárovi Michalovi III., v ktorej žiada učiteľov, misionárov, apoštolov.

Mať niekoho, kto „vyučí“ v pravde, je pre všetky generácie potrebné. O akú pravdu ide? Slovanmi pápeža Jána Pavla II. ide o takú pravdu, ktorá „osvecuje rozum a formuje slobodu človeka, a tak ho privádza k tomu, aby Pána poznal a miloval“ (Ján Pavol II. 1994, 7, č. 1). Keďže sa tento proces pre človeka nikdy nekončí, tak ide o neustále prenikanie do jej hĺbok. Tak pre svätých Cyrila a Metoda, ako aj pre súčasných kresťanov je zdrojom tejto pravdy sám Boh, ktorý hovorí prostredníctvom Svätého písma a podľa katolíkov aj cez posvätnú tradíciu a cez učenie Magistéria. Pre solúnskych bratov to bol bod stability v ich misionárskom poslaní i garancia správnosti ich vytýčeného cieľa a prostriedkov, ktoré k nemu viedli. Ich preklady Písma a liturgických kníh, ktoré odobril a požehnal sám rímsky veľkňaz, sa stali piliermi, na ktorých budovali dom pravdy pre zverený ľud.

Títo bratia, učiaci pravde, vyučujú aj po 1150. rokoch. Obetavosti, milosrdenstvu, čestnosti, pravdovravnosti, spravodlivosti, dobročinnosti, prezieravosti, pracovitosti. A nad všetkými týmito cnosťami možno vyzdvihnúť lásku, ktorá im dáva punc Kristových učeníkov. Christianizácia,

t. j. výučba v pravde, nekončí. Veď sa ešte nenaplnil „čas pohanov“ (Lk 21, 24). Podľa Benedikta XVI. „koniec časov príde až potom, keď sa evanjelium prinesie všetkým národom. Čas pohanov – to znamená čas Cirkvi zhromaždenej zo všetkých národov sveta. (...) Plný počet pohanov a celý Izrael (por. Rim 11, 25-26): za touto formuláciou sa skrýva univerzálny charakter Božej vôle spasiť ľudstvo“ (Benedikt XVI. 2011, 49-50). Na tomto Božom projekte pracovali vyučovaním v pravde aj svätí Cyril a Metod. Aj naša generácia má možnosť byť z ovocia ich námah a pripojiť sa k nej svojou aktivitou.

Súčasný rímsky veľkňaz, ako nástupca pápežov, ktorí boli na Petrovom stolci v časoch života svätých Cyrila a Metoda, poukazuje na tú istú pravdu, ktorú prinášali vo svojej dobe oni. Iste pod iným zorným uhlom. Kládie napríklad dôraz na milosrdenstvo Boha voči lutujúcemu hriešnikovi: „Nič z toho, čo kajúci hriešnik predkladá Božiemu milosrdenstvu, nemôže ostať bez objatia jeho odpustenia. A preto nikto z nás nemôže klásť podmienky milosrdenstvu; ono vždy ostáva bezodplatným aktom nebeského Otca, nepodmienenou a nezaslúženou láskou“ (František 2016b, č. 2). Aj týmto zaiste oslovilo kresťanské učenie ich poslucháčov. Lebo aj toto a možno najmä toto slúži na budovanie spoločenských vzťahov. Vedieť odpustiť, pretože aj mne je odpúšťané. Aj to svedčí o nekončiacej ceste k pravde, na ktorú vykročili už naši predkovia.

Nekončiaca cesta k pravde má aj eschatologický rozmer. Keďže Cyril a Metod hlásali kresťanskú náuku celú, neodmysliteľne k nej patrí aj rozmer večného života. Pretože „prítomnú spoločnosť kresťania považujú za spoločnosť, ktorá im nie je vlastná, pretože patria do novej spoločnosti, ku ktorej kráčajú a ktorej závdavok zakúšajú už počas svojho putovania“ (Benedikt XVI. 2008, 8, č. 4). A to bola cesta aj tých, ktorí sú dnes spolupatrónmi Európy i tých, ktorých viedli.

Záver

Keď po viac ako tridsiatich rokoch aplikujeme základné princípy uvedené v pápežskej encyklike *Slavorum apostoli* na dnešnú spoločnosť, ktorá sa v prostredí Západu skôr vzdaluje od kresťanských princíпов, na ktorých bola založená, zisťujeme nielen ich aktuálnosť, ale aj ich nevyhnutnosť, ak majú jednotlivci či celé komunity cieľ zjednocovať a stavať na pevných základoch. Byť zrozumiteľný, t. j. hovoriť o kresťanských hodnotách jazykom súčasného človeka, používajúc všetky dostupné prostriedky, vrátane elektronických médií a sociálnych sietí, rešpektovať slobodu a ľudskú dôstojnosť každého človeka, dbať na jeho náležité vzdelanie, umožniť mu zúčastniť sa na kulte, ktorý ho povzniesie nielen k transcendentnu vo všeobecnosti, ale k pravému osobnému trojjedinému Bohu, ktorý sa zjavil v Ježišovi Kristovi – to sú len niektoré prvky z misie svätých Cyrila a Metoda, ktoré dokázali (aj vďaka svojmu osobnému hrdinstvu, vernosti Bohu a Cirkvi) presadiť a vďaka tomu primeraným spôsobom pokresťančiť ľud, ktorý bol k tomu disponovaný. Anticipácia princíпов, z ktorých niektoré boli pomenované (nie však praktizované) v oficiálnych dokumentoch Cirkvi až po 1150 rokoch, viedla k úspechu ich misie. To, čo bolo uvedené v úvode – že solúnski bratia spoločnosť budovali a nerozdeľovali, bolo v texte tohto príspevku (aspoň čiastočne) dokázané. Ak poslúžil k lepšiemu pochopeniu cyrilo-metodského dedičstva, splnil svoj účel.

REFERENCES

- Benedikt XVI. 2006. *Deus caritas est*. Trnava.
 Benedikt XVI. 2011. *Ježiš Nazaretský, druhý diel*. Trnava.
 Benedikt XVI. 2008. *Spe salvi*. Trnava.
Dokumenty Druhého vatikánskeho koncilu. Ad gentes. 1972. Trnava.

- Dokumenty Druhého vatikánskeho koncilu. Gravissimum educationis. 1972.* Trnava.
- František. 2016a.* Amoris laetitia. Trnava.
- František. 2016b.* Misericordia et misera. <https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/dokumenty-papezov/c/apostolsky-list-misericordia-et-misera>.
- František. 2014.* Evangelii gaudium. Trnava.
- František. 2013.* Lumen fidei. Trnava.
- Ján Pavol II. 1998.* Dies Domini. Bratislava.
- Ján Pavol II. 1994.* Redemptoris misio. Praha.
- Ján Pavol II. 1985.* Slavorum apostoli. <https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/dokumenty-papezov/c/slavorum-apostoli>.
- Ján Pavol II. 2004.* Veritatis splendor. Trnava.
- Judák, Viliam. 1998.* Kristova Cirkev na ceste. Trnava.
- Katechizmus Katolíckej cirkvi. 1998.* Spolok svätého Vojtecha. Trnava.
- Korec, Ján Chryzostom. 2004.* Tisíc rokov Slovenska s Cirkvou. Bratislava.
- Podle Francouzů mohou jesličky na veřejných místech ohrozit laicitu. 2016. In *Katolícky týdeník* 48/2016, 3.
- Pavol VI. 1969.* Apoštolský list Antiquae nobilitatis pápeža Pavla Šiesteho z 2. februára Liturgia hodín III. Rím.
- Požehnaná. 2009.* Trnava.
- Ratzinger, Joseph. 2005.* Duch liturgie. Trnava.
- Ratzinger, Joseph. 2007.* Úvod do kresťanstva. Trnava.
- Skoblík, Jiří. 2007.* Přehled křesťanské etiky. Praha.

SUMMARY: THE TIMELESSNESS OF CONSTANTINE CYRIL'S AND METHODIUS'S MISSION IN THE LIGHT OF THE ENCYCLICAL SLAVORUM APOSTOLI. A THEOLOGICAL REFLECTION. When we, more than thirty years the papal Encyclical *Slavorum apostoli*, try to apply its basic principles to the contemporary Western society that is steadily moving away from Christian principles (which constituted its very foundation), we try to find not only their topicality but also their necessity (i. e. essential nature), providing the human individuals as well as communities have the aim to unite themselves and to build on strong foundations. Being comprehensible means to talk about Christian values in the language of the contemporary humans; it means using all available tools, including the electronical media and social networks, to respect freedom and human dignity of each person, to take care of one's proper education, to allow one to be participate in the cult that will lift the person up not only to some general transcendent reality but rather to the real personal Trinitarian God, who had appeared in Jesus Christ – these are only some elements of the mission of Saints Cyril and Methodius, which had managed to assert themselves (thanks mainly to the missionaries' personal heroism, devotedness to God and the Church) and to Christianize the populace in an appropriate way, which was well equipped for it. The anticipation of these principles, some of which were mentioned (but not taken to practice) in the official documents of the Church only 1150 later, led to the success of the mission. The thought mentioned in the introduction of the Encyclical – that the Thessalonian brothers had been building up, not dividing the society – has been proved in the text of this contribution. If it has helped to better understand Cyril's and Methodius' heritage, it has fulfilled its goal.

MIROSLAV LYKO

ThDr. Miroslav Lyko, PhD.
Constantine the Philosopher University in Nitra
Faculty of Arts
Department of religious studies
Hodžova 1
949 74 Nitra
Slovakia
mlyko@ukf.sk